

भम । अग्निषण्यो ज्वरन् धीमान् स द्विजो रथधूर्य-
वत् । प्रतोदेनातदृष्टावां रुक्मिणीं भम पश्यतः । न च
मे स्त्रोकमप्याशीदुदुःखमीषाकृतं तदा । तथा स राज-
मार्गेण महता निर्ययौ बहिः । तदृष्ट्वा महदाचर्यं
दाशाहं जातमन्यवः । तथाऽजल्पन् मिथः केचित्
समाभाष्य परस्परम् । ब्राह्मणा एव जायेरन् नान्यो
वर्णः कथञ्चन । को ह्येनं रथमास्थाय जीमेदन्यः
प्रमानिह । आशीविषविषं तोष्णं ततस्तीक्ष्णतरो
द्विजः । ब्रह्माशीविषदग्धस्य नास्ति कश्चिद्विक्रयकः ।
तस्मिन् व्रजति दुर्बलं प्राक्खलद्गुक्मिणी पयि । तत्ता-
मर्धयत श्रीमांस्तत्सूर्यमचोदयत् । ततः परमसंक्रुषो
रथात् प्रस्कन्द्य सहजः । पटतिरुत्येनैव प्राङ्महचि-
न्मासुखः । तत्तत्पथेन धावन्मन्यघावं द्विजोत्तमम् ।
तथैव पयसा दिग्धः प्रसीद भगवन्निति । ततो विबोध्य
तेजस्वी ब्राह्मणो मासुवाच ह । जितः क्रोधस्त्वया कण्ठ !
प्रहृत्यैव महाभुज ! । न तेऽपराधमिह वै दृष्टयान्ति
सुव्रत ! । प्रीतीऽस्मि तव गोविन्द ! इच्छु क्रामान् यजेप-
सितान् ।

दुर्विगाह ति० दुर+वि+गाह-कर्मणि खल् । १दुःखेन गा-
हनीये २धृतराष्ट्रपुत्रभेदे पु० “दुर्मदोदुर्विगाहश्च विवि-
तुर्विकटाननः” भा०आ०११७अ० ।

दुर्विदग्ध ति० दुष्टो विदग्धः प्रा०व० । गर्विते “अलीक-
नेगदुर्विदग्धं गरुत्तलम्” काद० ।

दुर्विदत्त ति० विद-लाभे विद-ज्ञाने वा बा०अल विदत्तं लभ्यं
धनं ज्ञानं वा ततः प्रा०व० । १दुर्धनके २दुर्ज्ञानके च “आ
रे मन्युं दुर्विदत्तस्य धीमहि” ऋ०१०।१५।४। “दुर्विदत्ता
निर्जतिर्न” ऋ०१०।१६।२।

दुर्विध ति० दुस्सा विधाऽस्य प्रा०व० । दरिद्रे अमरः ।
(दमयन्तीजणे) “अपि खिञ्जलमञ्जनाञ्जिते विदधाते रुचि-
गर्भदुर्विधम्” नैप० “विविनक्ति न बुद्धिदुर्विधः” माघः ।
२खले मेदि० १मूर्खे शब्दर० । “शास्त्रेण्येषु कुवियो
विद्यमानेषु दुर्विधाः । बुद्धिमान्गोपिकी प्राप्य निरपान्
प्रवदन्ति ते” रामा० २।१०।६।२

दुर्विनय पु० दुर+वि+नी-भावे अच् । विनयराहित्ये ।

दुर+वि+नी-क्तिन् । दुर्विनीति तत्पार्थे स्त्री

दुर्विनीत ति० दुर+वि+नी-कर्त्तरि क्त । १विनयाकर्त्तरि
विनयान्न्ये २अशिक्षिताश्चे पुंस्त्री०हेमच०स्त्रियां जाति-
त्यात् ङीप् ।

दुर्विमोचन ति० दुःखेन विमोचनं यस्य । १दुःखेन मोच-
नीये २धृतराष्ट्रपुत्रभेदे पु० “चित्तशङ्खचित्तवर्मा सुवर्मा
दुर्विमोचनः” भा०आ०११७अ० । तत्पुत्रोक्तौ तु ६७अ० ।

दुर्विमोचन इति पाठान्तरम् । सोऽपि तत्पुत्रभेदे

दुर्विवाह पु० निन्दितो विवाहः प्रा०व० । ब्राह्मणादिचतुष्क-
भिन्नेषु आसुरादिषु चतुर्षु विवाहेषु ब्राह्मणादीनष्टौ
विवाहास्तुक्ता मनुनेक्तं यथा

“ब्राह्मणादिषु विवाहेषु चतुर्विंशानुपूर्वशः । ब्रह्म-
वर्चस्विनः पुत्रा जायन्ते शिष्टसम्भृताः । रूपसत्त्वगुणो-
पेता धनवन्तो यशस्विनः । पर्याप्रभोगा घर्मिष्ठा
जीवन्ति च शतं समाः । एतरेषु तु शिष्टेषु नृपञ्चान्त-
वादिनः । जायन्ते दुर्विवाहेषु ब्रह्मघर्मेद्विषः सुताः ।
अनिन्दितैः स्त्रीविवाहेरनिन्द्या भवति प्रजा । निन्दिते
निन्दिता नृणां तस्माच्चिन्त्यान् विवर्जयेत्”

दुर्विष पु० दुःस्थितो विषोऽस्य प्रा०व० । विषकृतविकारान्न्ये शिवे
“दुर्विषो दुष्प्रकाशश्च दुर्विषो दुर्जयोऽजयः” भा०शा०
२८६अ० शिवनामोक्तौ । तस्यानृतमन्यनकाले विष-
पानेऽपि तत्कृतविकारराहित्यात् विषविकारस्य तं
प्रति दुःस्थितत्वात्तस्य तथात्वम् । दुष्टो विषो वा मेयत्वे
नास्त्वस्य अच् वा । दुष्टविषपानाद्वा तस्य तथात्वम् ।

दुर्विषह ति० दुःखेन विषहतेऽसौ दुर+वि+षह-कर्मणि
खल् । १सोदुमशक्ये दुःखेन सहनीये “सैषा दुर्विषहा
माया देवैरपि दुरासदा” हरिवं० ४६अ० २शिवे पु०
“दुर्गारणो दुर्विषहोदुष्महोदुरतिक्रमः” भा०शा०२८६
अ० ३धृतराष्ट्रपुत्रभेदे “दुर्विधनो दुर्विषहो दुर्मुखो
दुष्प्रघर्षणः” भा०आ०१८६अ० तत्पुत्रोक्तौ

दुर्वृत्त न० दुष्टं वृत्तम् प्रा०व० । १निन्दिते आचरण्ये “दु-
र्वृत्तं धार्तराष्ट्राणासुक्तवान् भगवान्द्विषः” भा०आ०१अ०
दुःस्थं वृत्तमस्य प्रा०व० । २दुर्जने “दुर्वृत्तवृत्तशमनं तव
देवि ! शीलम्” देवीपा० “चाटुत्कार दुर्वृत्तमहासा-
हसिकादिभिः” याज्ञ०

दुर्वेद ति० दुःखेन विदधते लभ्यतेऽसौ दुर+विद+लाभे-क-
र्मणि खल् । १लक्ष्मणशक्ये दुःखेन लभ्ये “ये एव के च
मास्त्वौ स्यातां दुर्वेदे एव वशा प्रश्रियदि वशां प्रश्रियं
न विन्देदपि” शत०ब्रा० ५।१।११ दुर्बलज्ञो वेदोऽस्य
प्रा०व० । २वेदपाठरहिते च । “दुर्वेदा वा सुवेदा वा
प्राकृताः संस्कृतास्तथा । ब्राह्मणा नायमन्तव्या भक्षा-
न्मन्त्रा इवाग्नयः” भा०व०१६८अ०